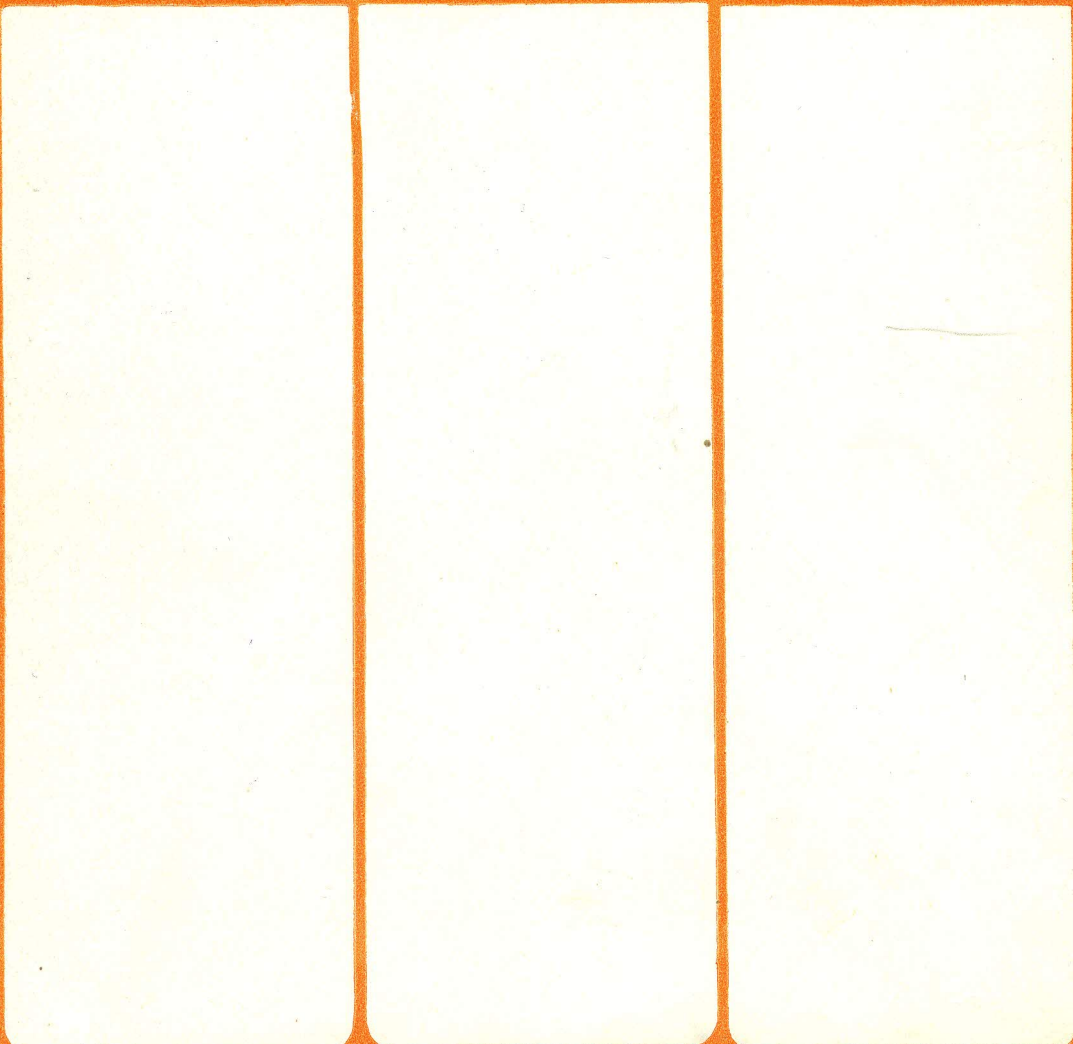

Rat Estonia

20.11.72 a.

1968
Estonia

68

TÖÖPUNALIPU ORDENIGA
EESTI NSV RIIKLIK AKADEEMILINE
OOPERI- JA BALLETTITEATER
„ESTONIA“

BELA BARTOKI ballett

VÕLUMANDARIIN

Koreograafia ja lavastus MAI MURDMAA

Dirigendid: ERI KLAS, ✓
Eesti NSV rahvakunstnik KIRILL RAUDSEPP

Kunstnik: ENSV teen. kunstnik MARI-LIIS KÜLA

Kontsertmeistrid: ELNA KODRES, REET KIVARI, MEERI FINK

Ballettmeistrid-repetiitorid Eesti NSV teen. kunstnik HELMI PUUR,
NIINA KURVITS

Etenduse juht LEIDA JOONSON

Ungari helilooja Bela Bartók (25. III 1881 — 26. IX 1945) rohkearvuline looming — tema sonaadid, kontserdid, kvartetid, süüdid, programmilised teosed — on leidnud tee balletilavale. Helilooja teoseid esitatakse maailma balletiteatrites enam kui kahekümne nimetuse all, tema loomingu interpretide hulgas on sellised kaasaja tuntud balletimeistrid nagu Aurel Milloss, Imre Eck, Michel Descombey, Maurice Bejart, Alfred Rodrigues.

Tundub kummalisena, et Bartók kaks lavateost — «Puuprints» ja «Võlumandariin», vaatamata nende ekspressiivsele, värvikale ning rütmierksale muusikale, on balletiteatrite repertuaaris küllaltki haruldased nimetused. Eriti käib see eelpoolõeldu «Võlumandariini» kohta. Sellest balletist rohkem räägitakse kui tema kallal töötatakse: täpsemalt — «Võlumandariini» üle vaieldakse, ägedalt iseenese ja oma oponentide väiteid kummutades.

Milles siis on asi?

Bartók lõi oma teose I Maailmasõja aastatel. Ajastu sünge koloriit peegeldus nii või teisiti ka helilooja noodilehekülgedel. Ja ajal, kus varisesid monarhiad, purunesid põrmuks sajanditevanused eelarvamused, moraali, esteetika ja eetika senised tugisambad, esitas Bartók küsimuse — mis on jääv?

«Mis on jääv?» — see on kuntsniku igavene küsimus. Bartók vastas oma balletiga: jääv on inimene, tema tunded, soovid ning kired. Võitmatuks jääb Mandariin, miski ei suuda hävitada inimtundeid, ning kõige võimsamat neist — armastust.

Bartók ballett «kõneleb» ekspressiivsete, rõhutatult teravate sümbolite keeles. Miljöö ning koloriit tugevdavad konflikti; ja teose valmimisaial oli autori taotlus loomulik. «Kas suudate mängida nokturni vihmaveetorudel?» — esitas umbes samal ajal küsimuse teine noor kunstirevolutsionäär, Vladimir Majakovski.

«Võlumandariin» — see on omalaadne «nokturn vihmaveetorudel». Selles ongi teose erakordsus. Ainult teose inimliku konflikti «tabamatu-sega» võib seletada seda, et «Võlumandariin», see maailma üks «raskemaid» ballette, pole leidnud teatrites seni väärilist interpretatsiooni.

RAT «Estonia» ballettmeisteri Mai Murdma lavastus on faktiliselt esimene NSV Liidus — sest Leonid Lavrovski lavastus «Õine linn» (Moskva Suur Teater 1961. a.) töötas «Võlumandariini» muusikalise ja dramaturgilise materjali väga suvaliselt ümber, säilitamata autori kujundeid ning ideid.

RAT «Estonia» lavastus erineb tunduvalt ka Ungari ballettmeisteri Gyula Harangozo koreograafilisest lahendusest, mis on aja jooksul klassikaliseks kujunenud. Kõigepealt — meil ei ole ballett-pantomim, vaid ballett. Arvame, et lavastada «Võlumandariini» — see tähendab uskuda kunsti (ja sealhulgas tantsu!) üldistavasse jõusse.

Olustikulisuse ja naturalismi vältimine — see on ainuke tee, mida mööda tuleb minna, kui teater tahab, et vaatajani jõuaksid Bela Bartók, ühe maailma suurima humaisti, kunstilised taotlused. Olgu lõpuks märgitud et Bartók sai posthuumselt (1955. a.) rahvusvahelise rahupreemia laureaadiks.

OSADES:

Prostituut	— Eesti NSV teeneline kunstnik <u>JUTA LEHISTE</u> ✓ Eesti NSV rahvakunstnik TIIU RANDVIIR
Mandariin	— <u>JANIS GARANCIS</u> ✓ TIIT HÄRM
Kurjategijad	— ANTON BOME JANIS GANGNUS <u>PEETER KARELI</u> ✓ <u>ÜLO TRUUSA</u> ✓ JURIS ŽIGURS
Härramees	— <u>ALEKSANDER BASIHHIN</u>
Nooruk	— <u>JAAN PUUSEPP</u> ✓ <u>ÜLO TRUUSA</u>

Lühidalt sisust:

Suurlinna hingemattev müra, undamine, lärm — tundub, nagu liiguks hiiglaslik robot, mis kõik elava hävitab ja neelab.

Kuskil pööningul on tuba, õigemini urgas, mille elanikeks on kolm kurjategijat ning prostituut. Prostituut meelitab urkasse mehi, kurjategijad rõõvivad mehed paljaks, pärast tapavad.

Esimeseks ohvriks on rikas härramees.

Järgmisena tuleb noormees. Noormehe taskud on tühjad, ta visatakse tänavale.

Kolmandana ilmub Võlumandariin.

Võlumandariin kutsub prostituudis esile tülga. Kuid tunnete stiimia, mis on ärganud Mandariinis, haarab prostituudi oma loodusliku jõuga. Kurjategijate urkas, selles õudses inimsöö kloaagis, tärkavad esmakordselt loomulikud inimtunded ja kired.

Kurjategijad püüavad armastajaid lahutada. Mandariin tapetakse, kuid hingejõud võidab ta uuesti elule tagasi. Mandariin tapetakse teist korda — ja ikkagi ei lahu armastajad feinetsest. Lõpuks Mandariin puuakse — kuid seegi ei surma teda, elutahe võidab jällegi surma. Kurjategijad taanduvad, kuna nad on võimetud armastuse ees. Mandariin sureb alles tütarlapse käel.

Hind 10 kop.